

Meer doen met minder mensen

Demografische veranderingen op de arbeidsmarkt

De omvang en samenstelling van de Nederlandse bevolking verandert de komende jaren. Dit heeft gevolgen voor het beschikbare arbeidsaanbod dat naar verwachting stagneert vanaf 2025. Omdat de totale Nederlandse bevolking de komende jaren doorgroeit, wordt het aantal beschikbare arbeidskrachten ten opzichte van de totale bevolking kleiner. Dit in combinatie met een toenemende vraag naar arbeid kan zorgen voor een structureel krappe arbeidsmarkt. Bij onveranderde omstandigheden zullen minder mensen meer werk moeten verrichten. Dat vraagt om creatieve oplossingen zoals het aanboren van nieuw talent, het werk anders organiseren en het langer behouden van mensen voor de arbeidsmarkt. In dit artikel worden (toekomstige) demografische veranderingen, de impact op de arbeidsmarkt en mogelijke oplossingen voor een structureel krappe arbeidsmarkt toegelicht.

Afname natuurlijke bevolkingsgroei

De omvang en samenstelling van de Nederlandse bevolking verandert sterk de komende jaren. Tot 2014 werd de bevolkingsgroei vooral veroorzaakt door natuurlijke aanwas (geboorte minus sterfte), daarna hoofdzakelijk door immigratie. In 2035 heeft Nederland naar verwachting ongeveer 19 miljoen inwoners. Dit zijn 1,2 miljoen inwoners meer dan begin 2023.¹ De bevolking groeit vooral vanwege een positief migratiesaldo en langere levensduur.²

Internationale migratie speelt belangrijke rol bij toekomstige bevolkingsgroei

In Nederland was immigratie sinds 1995 stabiel. Gemiddeld kwamen er meer dan 100.000 immigranten per jaar. Vanaf 2005 steeg het aantal immigranten, al verschilt dit wel tussen verschillende migratieachtergronden.³ Het bevorderen van de arbeidsparticipatie van migranten kan een kans zijn, daar wordt later in dit artikel op ingegaan.

Onzekere toekomst immigratie, vergrijzing niet alleen in Nederland

De verwachting is dat op lange termijn meer immigranten naar Nederland komen dan er mensen vertrekken. Toch is de toekomst van immigratie onzeker, door verschillende factoren zoals politiek beleid. Maar ook vergrijzing heeft impact op immigratie. Zo is vergrijzing niet alleen in Nederland een uitdaging. Volgens Eurostat loopt het aandeel van de bevolking dat 65 of ouder is in Europa de komende decennia sterk op. De hervorming van het pensioen- en sociale-zekerheidssysteem is een belangrijk agendapunt in West-Europa. Ook in de Centraal- en Oost-Europese landen wordt de vergrijzing een steeds belangrijker vraagstuk.⁴ Dit maakt het toekomstig aantal immigranten ook onzeker. Zo kan het aantal beschikbare arbeidsmigranten uit Oost-Europa voor Nederland de komende decennia afnemen door vergrijzing in omliggende landen.

Aandeel bevolking in werkzame leeftijd neemt af

De vergrijzing en een afname van de natuurlijke bevolkingsgroei, heeft impact op het aandeel van de Nederlandse bevolking in de werkzame leeftijd. Het aandeel 67-plussers neemt verder toe, terwijl het aandeel van de bevolking in de werkzame leeftijden krimpt.

¹ Prognose: meer inwoners door migratie (cbs.nl)

² Bevolkingsgroei (cbs.nl)

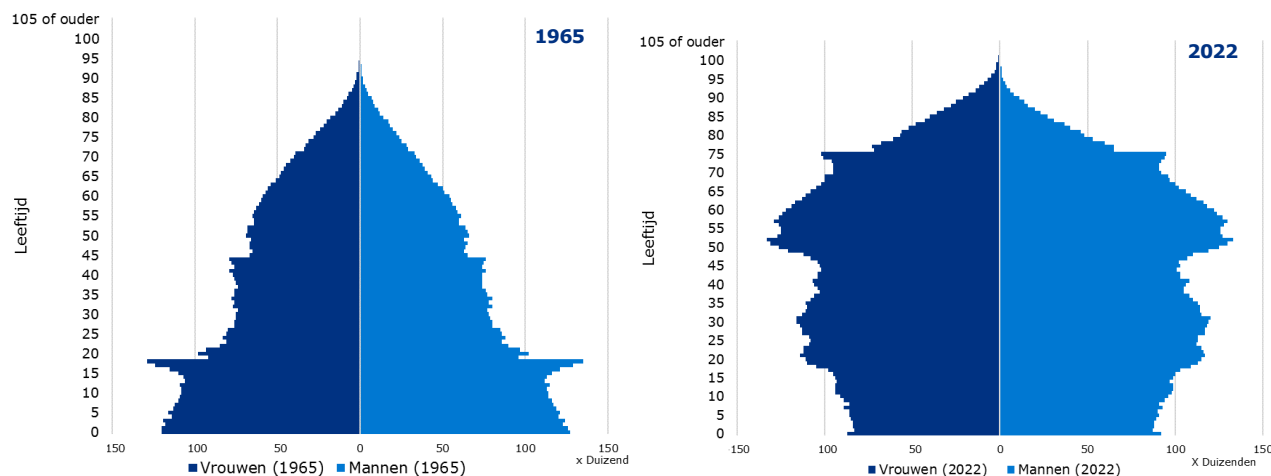
³ Arbeidsdeelname; migratieachtergrond, 2003-2022 (cbs.nl)

⁴ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing, Eurostat

Onderstaande afbeelding laat zien dat er in 1965 naar verhouding meer jongeren dan ouderen waren. In 2022 heeft alleen de top van de zogenoemde 'bevolkingspiramide'⁵ nog de kenmerkende piramidevorm. De ontgroening - het naar verhouding afnemen van het aantal jongeren - van de Nederlandse bevolking is in de 'bevolkingspiramide' van Nederland duidelijk zichtbaar. De groene druk was in 1965 72%, deze is afgenomen naar 36% in 2022.⁶

Afbeelding 1: leeftijdsopbouw Nederland (1965 en 2022)

In aantallen x1.000

Bron: CBS, bewerking door UWV

Tabel 1 laat zien dat er naar verhouding meer 50- tot 67-jarigen dan minderjarigen zijn in Nederland. Het aantal mensen tussen de 0 en 17 jaar die wat betreft leeftijd de 50 tot 67-jarigen op de arbeidsmarkt zouden kunnen vervangen, is ruim 3 miljoen. Als al deze jongeren gaan werken en zij de enigen zijn die de vacatures van de vertrekkende mensen invullen ontstaat er een gat van ruim 1 miljoen. Hoewel de uitstroom door pensionering op de arbeidsmarkt ook op andere manieren wordt opgevangen - bijvoorbeeld door de inzet van automatisering of digitalisering of door werk anders in te richten, is de instroom van jongeren hierin van oudsher altijd een belangrijke factor geweest.

Tabel 1: inwoners naar leeftijd, Nederland, 2022

Leeftijd	Bevolking begin 2022
0 t/m 16 jaar	3.099.900
50 t/m 66 jaar	4.128.400
Verschil	1.028.500

Bron: CBS, bewerking door UWV

Groeiend arbeidsaanbod verdwijnt in 2025

In vergelijking met andere landen werken in Nederland relatief veel mensen. De netto arbeidsparticipatie - het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking - steeg de afgelopen jaren en bedroeg 73,1% in het tweede kwartaal van 2023. Een van de redenen van de hoge arbeidsparticipatie is dat mensen in Nederland langer doorwerken, mede doordat de AOW-leeftijd is opgetrokken. In het derde kwartaal van 2022 had ruim 8 op de 10 van de 55- tot 60-jarigen betaald werk. In 2006 was dit nog 6 op de 10.⁷ De arbeidsdeelname tussen mannen en vrouwen verschilt enigszins. Voor mannen was dit in het tweede kwartaal van 2023 77,3% en voor vrouwen 68,9%.⁸

De potentiële beroepsbevolking - alle personen van 20 jaar tot de AOW-leeftijd - geeft een beeld van het arbeidsaanbod de komende jaren. Volgens het CBS en PBL stijgt de potentiële beroepsbevolking tot 2025 naar ruim 10,9 miljoen. Daarna blijft de omvang jarenlang vrij stabiel vanwege de demografische samenstelling. Na 2040 neemt deze groep pas weer verder in omvang toe naar verwachting.⁹

⁵ Bron: [Bevolkingspiramide \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl)

⁶ Groene druk: de verhouding tussen het aantal personen van 0 - 20 jaar en het aantal personen van 20 - 65 jaar. Dit cijfer geeft inzicht in de verhouding van de jeugd tot het werkende deel van de bevolking. Bron: StatLine: Bevolking, kerncijfers, 1950-2022 (cbs.nl).

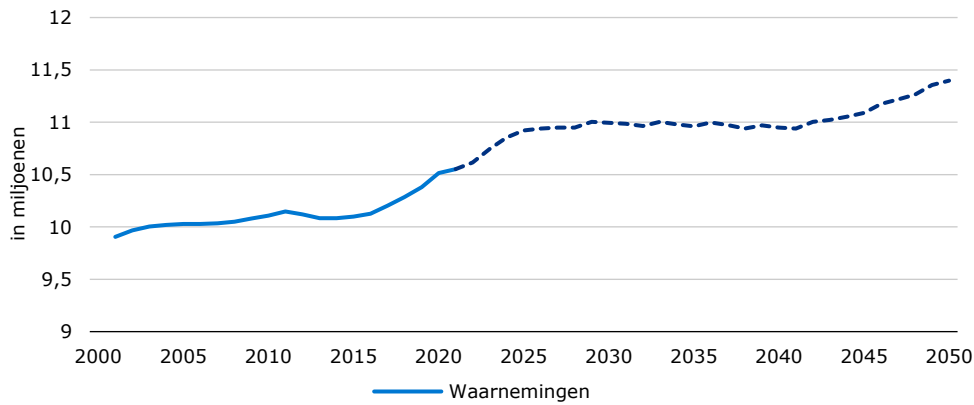
⁷ [Arbidsdeelname; ouderen, 2003-2022](https://www.cbs.nl)

⁸ StatLine - Arbeidsdeelname en werkloosheid per maand (cbs.nl)

⁹ Elke prognose is echter met onzekerheden omgeven. Deze verwachtingen kunnen veranderen bijvoorbeeld als wetgeving met betrekking tot de AOW-leeftijd verandert.

Afbeelding 2: Aantal mensen in de potentiële beroepsbevolking

20 jaar tot de AOW-leeftijd. Waarnemingen 2001 – 2021, Prognose 2022 – 2050, aantallen in miljoenen

Bron: PBL/CBS bewerking door UWV

Bevolkingsgroei niet gelijk over Nederland verdeeld, sterkste groei in (middel)grote steden

Bij de invoering van de AOW in 1957 stonden er tegenover elke 65-plusser ongeveer 7 mensen in de werkzame leeftijd. In 2021 waren dat er nog maar 3. We hebben te maken met een enorme pensioneringsgolf en die houdt nog wel tot 2040 aan. Tegen die tijd is de zogeheten grijze druk zelfs bijna 1 op 2.¹⁰ Dit betekent dat de verhouding tussen werkenden en 65-plussers steeds ongunstiger wordt.

Afbeelding 3. Grijze druk in Nederland

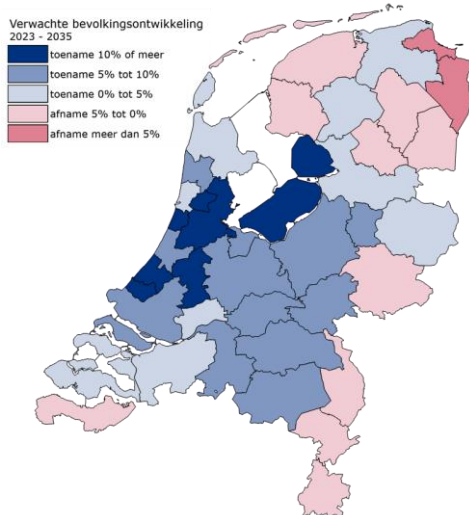
Bron: CBS, bewerking door UWV

Vrijwel alle regio's krijgen te maken met verdere vergrijzing. De vergrijzing zet komende jaren door, mede door de geboortecohorten uit de periode 1945-1970.¹¹ In 2035 zal naar verhouding bijna een kwart van de Nederlandse bevolking 65 jaar of ouder zijn (20% in 2022), volgens CBS. Dit zorgt voor een andere vraag op de arbeidsmarkt. Zo zal de zorg-gerelateerde behoefte stijgen. De 4 grote steden zijn minder vergrijsd. Dit komt doordat de inwoners relatief jong zijn en het inwoneraantal groeit door natuurlijke aanwas. Tevens hebben ze een grote aantrekkingskracht op immigranten, zoals internationale studenten, expats en andere arbeidsmigranten. Maar ook hier neemt de vergrijzing de komende jaren naar verwachting toe. In andere delen van Nederland gaat de vergrijzing sneller. Vooral in de kleinere gemeenten aan de randen van het land.

¹⁰ Zie ook: [Ouderen \(cbs.nl\)](#). Grijze druk laat de verhouding tussen het aantal mensen van 65 jaar of ouder en het aantal personen van 20 tot 65 jaar zien.

¹¹ PBL/CBS regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2022 | PBL Planbureau voor de Leefomgeving. Noot: hoewel de uitkomsten van de PBL/CBS prognoses buiten de betrouwbaarheidsmarges vallen, is toch duidelijk het beeld dat landelijk en vooral in de kleinere gemeentes de vergrijzing verder gaat toenemen.

Afbeelding 4. Bevolkingsgroei per COROP, prognose 2023 tot 2035

Bron: PBL/CBS regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2022, bewerking door UWV

Dubbele vergrijzing stijgt overall sterk

De dubbele vergrijzing zal overall in Nederland toenemen. Dit betekent dat niet alleen de groep ouderen groter wordt, maar dat ook de gemiddelde leeftijd steeds hoger komt te liggen. Mede doordat ouderen langer zelfstandig blijven wonen, heeft dit gevolgen voor onder andere de (thuis)zorg. Volgens het CBS zal het aantal 80-plussers in 2050 2 keer zo groot zijn als nu. Als de levensverwachting sterker stijgt, dan kan dat zelfs oplopen naar ruim 3 keer zoveel als nu.¹² De vergrijzing leidt er tevens toe dat ook de behoefte aan mantelzorg toeneemt, terwijl het aantal mensen dat deze zorg kan verlenen afneemt.¹³ In 2018 waren er nog 15 potentiële mantelzorgers voor elke 85-plusser, in 2040 neemt dit af naar 6. Vooral sterk vergrijzde regio's waaronder Zuid-Limburg en Zeeuws-Vlaanderen wijken ongunstiger af van het landelijk gemiddelde.¹⁴

Welke gevolgen hebben deze veranderingen voor de (regionale) arbeidsmarkt?

Door de veranderende demografische samenstelling zullen bij onveranderde omstandigheden minder mensen meer werk moeten verrichten om aan de vraag te kunnen voldoen. De personeelstekorten houden naar verwachting aan doordat de krapte grotendeels structurele oorzaken heeft, waaronder de eerdergenoemde veranderende demografische samenstelling van de samenleving. De komende jaren betreden onvoldoende jongeren de arbeidsmarkt om de uitstroom door pensionering op te vangen, zoals weergegeven in tabel 1. Krapte op de arbeidsmarkt kan er mogelijk tot leiden dat organisaties niet voldoende werknemers kunnen aantrekken, wat ten koste kan gaan van de economische groei. Ook de gezondheidszorg en de sociale zekerheid kunnen verder onder druk komen te staan, doordat de verhouding tussen werkenden en AOW-gerechtigden steeds ongunstiger wordt.

Mogelijke oplossingen voor een (structureel) krappe arbeidsmarkt

Demografische factoren zijn niet allesbepalend voor de omvang van het arbeidsaanbod. Er zijn verschillende oplossingen die invloed kunnen uitoefenen op de veranderende verhouding tussen werkenden en AOW-gerechtigden. Daarbij kan breed gedacht worden, bijvoorbeeld op het gebied van nieuw talent aanboren, werk anders organiseren en behoud van mensen op de arbeidsmarkt. Voorbeelden van mogelijke oplossingen kunnen zijn:

- **Bevordering van de arbeidsparticipatie.** De arbeidsparticipatie is hoog in Nederland, deels doordat mensen steeds langer doorwerken. Toch zijn er nog groepen waar misschien winst te behalen is. Zoals bij vrouwen, mensen met een migratieachtergrond en mensen met een arbeidsbeperking. Ook de inzetbaarheid van arbeidsmigranten op de langere termijn kan een kans zijn. Een verhoogde arbeidsparticipatie kan volgens het NIDI¹⁵ resulteren in een stijging van het aandeel van de beroepsbevolking in de totale bevolking. Hogere arbeidsparticipatie is niet vanzelfsprekend en vergt wel investeringen op het gebied van bijvoorbeeld scholing, inclusiviteit, begeleiding en/of beschikbare kinderopvang.
- **Langer doorwerken** gebeurt ook steeds vaker. Zo kunnen 65-plussers óók een deel van de oplossing zijn. UWV schreef hierover in het artikel [65-plussers als oplossing voor personeelstekorten](#).

¹² [In 2050 zijn er twee tot drie keer zoveel 80-plussers als nu \(cbs.nl\)](#)

¹³ PBL (2019) Regionale ontwikkelingen in het aantal potentiële helpers van ouderen tussen 1975-2040

¹⁴ Sterke daling van potentiële mantelzorgers in de toekomst | PBL Planbureau voor de Leefomgeving

¹⁵ Beleidskeuzes in een vergrijzende maatschappij - NIDI

-
- **Verhogen arbeidsproductiviteit door werk anders te organiseren**, bijvoorbeeld door middel van innovatie, automatisering en digitalisering.
 - **Mogelijk maken van (tijdelijk) deeltijdwerken of hybride werken** om mantelzorg en werktaken te kunnen combineren.
 - **Bewust omgaan met diverse generaties**. Verschillende generaties hebben verschillende behoeften. Dat geldt zeker ook voor jongeren. UWV schreef hierover in het artikel [9 tips om jongeren te vinden en binden](#).
 - **Vervulling van maatschappelijke taken**. Het stijgend aandeel ouderen biedt mogelijkheden voor vrijwilligers die maatschappelijke functies kunnen vervullen. Veel maatschappelijke organisaties en verenigingen (zoals voedselbanken, bibliotheken, vluchtelingenwerk, ouderenzorg) draaien op vrijwilligers en ouderen spelen daar vaak een belangrijke rol in. Daarmee kan de veranderende demografie een kans zijn. Zo kunnen ouderen inzetbaar zijn voor maatschappelijke functies.

Meer mogelijke oplossingen zijn te vinden in het rapport [Personeelstekorten aanpakken: 34 oplossingen voor werkgevers](#). Hierin staan praktijkvoorbeelden met bijpassende oplossingen.

Colofon

Uitgave

UWV Afdeling Arbeidsmarktinformatie en -advies

Postadres

Postbus 58285
2053 DL Amsterdam

Inlichtingen

Jessie.vossen@uwv.nl
Marjon.vandelft@uwv.nl

Auteurs

Jessie Vossen
Marjon van Delft

Volg ons

Disclaimer

Meer informatie is te vinden op www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie.
Alles uit deze uitgave mag worden overgenomen, echter uitsluitend met bronvermelding. Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

UWV © 2023
